

ეკონომიკური თეორიის თანამედროვე ასპექტები

აღვილობრივ ბაზარზე თავისუფალი კონკურენციის განვითარების საკითხები

დავით იაკობიძე,
სტუდ-ს პროფესორი

Вопросы развития свободной конкуренции
на местном рынке

Резюме

Конкуренция между субъектами рынка является естественным состоянием их экономического поведения, которая как положительная обратная связь, не имеет своего внутреннего предела. Для того, чтоб конкурентная борьба не привела к монополизации рынка, необходимо создание механизма отрицательной обратной связи, что собой представляет сложную систему механизмов, сдерживающих антимонопольную деятельность. В статье путём сравнительного анализа доказывается необходимость основательного упорядочения законодательных норм регулирования конкуренции на местном рынке.

* * * * *

ეკონომიკური ურთიერთობების დამოუკიდებელ სისტემად ჩამოყალიბება შესაძლებელი ხდება მას შემდეგ, როდესაც გამოცალკევებული მწარმოებელი იწყებს რესურსების დამოუკიდებელ მითვისებას. რესურსები კი მუდამ შეზღუდულია, იმდენია, რამდენიც მონაწილეობს საზოგადოებრივ წარმოებაში და ალტერნატიულიად გამოიყენება. ის ფაქტი, რომ რესურსებს აქვს ალტერნატიული გამოყენება იმთავითვე ბაზებს კონკურენციას, რაც თავის მხრივ, რესურსების გამოყენების ეფექტიანობის საზომად იქცევა.

რესურსების მითვისების, მისი გამოყენების, როგორც ბუნების ძალებზე ზემოქმედებისა და საარსებო საშუალებების ძიების პროცესი, დიმიტრი უზნაძის განწყობის თეორიის მიხედვით, თვით ადამიანურობის გამოვლენის, მისი შინაარსობრივი მახასიათებლების რეალიზაციის საშუალებაა. იგი განსაზღვრავს ეკონომიკურ ურთიერთობათა აუცილებლობასა და შინაარსსაც. მაგრამ, სანამ არ მიიღებს გარკვეულ სოციალურ ფორმას, მანამ იგი ვერ გახდება, ვერც ადამიანების განცდების და ვერც ლოგიკური ანალიზის საგანი. ადამიანები ერთმანეთთან რესურსების ფლობისა და გამოყენების გამო ბრძოლაში უამრავ შეცდომებს უშვებენ. არსებობს მოსაზრება, რომ ასეთი შეცდომები ბაზრის კანონზომიერებებიდან მომდინარეობს და განვითარების

გარდაუვალი მახასიათებლად გვევლინება. დღეისათვის ექსპერიმენტალურად დადგინდა, რომ ადამიანების მიერ დაშვებული შეცდომები უკავშირდება მათ ადგილსა და მნიშვნელობას საზოგადოებაში. ამოს ტვერსკი და დანიელ კანემნი მიიჩნევენ, რომ ეს ყოველივე თვით ადამიანის ბუნებიდან მომდინარეობს და უკავშირდება მის ჩვეულებრივ მდგომარეობას, სიზარმაცეს,¹ რომელიც საზოგადოებაში მუდმივად ვლინდება ადამიანთა ურთიერთობებში. მათი ეს შეხედულება თანდათანობით გადაიქცა თანამედროვე ეკონომიკური კვლევების ცენტრალურ მიმართულებად, რაც მისასალმებელია, მგრამ ჩვენ მიგვაჩნია, რომ კითხვას, თუ რატომ უშვებს ადამიანი შეცდომებს სხვაგვარადაც შეიძლება აიხსნას.

კერძოდ, როგორც ბიოსხეულების განვითარების სისტემური ანალიზის სპეციალისტები მიიჩნევენ, ცოცხალ ორგანიზმებს გარემო პირობებთან წონასწორობის შენარჩუნებისათვის ესაჭიროებათ რეგულირების ციკლი, ანუ უარყოფითი უკუკავშირი. დადებითი უკუკავშირის შემთხვევაში დარღვეული წონასწორობა შეიძლება ზვავისებურად გაიზარდოს. დადებითი უკუკავშირის სპეციალური შემთხვევაა ის, რომ ერთი სახეობის ინდივიდები მუდმივად იმყოფებიან ერთმანეთთან შეჯიბრებაში, ერთგვარ მეტოქეობაში, რომლის ძალითაც მიმდინარეობს ძლიერის გამოვლენა. ასეთი შეჯიბრის შედეგად გამარჯვებულის გამოვლენა, რომელსაც ბიოლოგები შერჩევას უწოდებენ, სულ სხვაგვარად ხდება ვიდრე მაშინ, როდესაც შერჩევა გარემოპირობების ზემოქმედებით ხორციელდება, როდესაც სანყისი სახეობის განმსაზღვრელი მასალა იცვლება. ერთი სახის ინდივიდთა შორის არსებული შეჯიბრი, რომელსაც ჩვენ კონკურენციას ვეძახით, დიდ ზეგავლენას ახდენს ადამიანის ინდივიდუალური შესაძლებლობების გამოვლენაზე. "ადამიანებს შორის არსებული შეჯიბრის ზემოქმედებით უკვე თითქმის დავიწყებულია ყოველივე რაც კარგია და სასარგებლო მთლიანად კაცობრიობისათვის და ცალკეული ადამიანისათვის."² ადამიანების უმრავლესობა კარგად (დადებითად) აღიქვამს ყოველივეს რაც მას საშუალებას აძლევს გადაასწროს სხვა ადამიანს კონკურენტულ ბრძოლაში. კონკურენცია ქმ-

1 დიმიტრი უზნაძე, განწყობის ფსიქოლოგია. თბილისი, "საქართველოს მცნე". 2009. გვ.286

2 Д. Канеман, Думай медленно, действуй быстро. М. ст. 35

ნის ისეთ გარემოებას სადაც ადამიანი იწყებს ყოველგვარი მარეგულირებელი მექანიზმის გარეშე მოქმედებას და ყველაფერი დამოკიდებული იმაზე, როგორი სისწრაფით მიიღებს გადაწყვეტილებას. იგი იმიტომ კი არ იღებს სწრაფ გადაწყვეტილებას, რომ ფიქრი ეზარება (როგორც კანემანი თვლის), არამედ იმიტომ, რომ ასეთი დაფიქრების დროს, მას არავინ არ უტოვებს, ხოლო განსაზღვრული ტემპიდან ჩამორჩენა, რა მიზეზითაც არ უნდა ხდებოდეს ეს, მისთვის დამლუპველია. ამიტომ, თუ გავყვებით დანიელ კანემანის ნაშრომის ლოგიკას, ადამიანის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებათა უდიდესი ნაწილი არის ზერელე განსჯის შედეგი და ემყარება აზროვნების სანყის სისტემას, რომელშიც არ მონაწილეობს თვითკონტროლის მექანიზმი, მაშინ იგივე ლოგიკა შეიძლება გავარცელოთ მის მიერ ჩამოყალიბებულ დასკვნაზეც, გამოვა, რომ კანემანის თეორიასაც, რამდენადმე, სიზარმაცის დალი ასვია, რადგან მას, რომ განეხილა არა მარტო ქცევები, არამედ ქცევის პირობებიც და პირობები, რომელებიც განსაზღვრავდნენ ამ აქტივობებს, შეიძლება შეენიშნა, რომ არა სიზარმაცე, არამედ, საკუთარ თავთან დაუცხრომელი შეჯიბრში მყოფი სუბიექტები მეტ მნიშვნელობას ანიჭებენ კითხვებზე სწრაფ რაგირებას, ვიდრე პასუხების სისწორეს და ამიტომ, მათი პასუხების ზედპირობა სუბიექტების მიზნობრივი განწყობიდან გამომდინარე მიიღება. როგორც ყველა მთავარსარდალს არ აქვს შესაძლებლობა ბრძოლის წინ მოსალოდნელ შეტაკებაზე ბევრი და ხანგრძლივად იფიქროს, ისე ადამიანი, მისადმი დასმულ კითხვას პასუხობს მისი ცხოვრების განმსაზღვრელი რიტმის შესაბამისად. ბუნებრივი ან სხვა რაიმე მიზეზით გამოწვეულ ექსტრემალურ სიტუაციაში ადამიანის ბედი დამოკიდებულია მისი მოქმედების სისწრაფეზე, აქ გადაწყვეტილების მიღება და ამ გადაწყვეტილების საფუძველზე განხორციელებული ქცევა ფიზიკურ დროში ერთმანეთს ემთხვევა, მის სინქრონულობაზეა დამოკიდებული ადამიანის ბედი. ეს კარგად ესმით პროფესიულად სპორტსმენებს და ხშირად სპორტული შეჯიბრების დროს ერთ ერთ მნიშვნელოვან ტაქტიკურ მეთოდად ითვლება მონინალმდეგეს თავს მოახვიო ქცევის ისეთი პირობები, როდესაც იგი ფიქრს იწყებს და მისი ქცევისა და გადაწყვეტილების მიღების სინქრონულობა ირლვევა.

საქართველოში საბაზრო ეკონომიკა შეუქცევადად ვითარდება, შესაბამისად დგება სამეწარმეო საქმიანობაში წარმოქმნილი კონკურენტული ბრძოლის პროცესის სახელმწიფო რეგულირების ამოცანა. სამწუხაროდ არ არსებობს ამ სფეროს განვითარების ამსახველი საკმარისი სტატისტიკური მასალა და ხშირად დასკვნები ბაზრის მონაწილე ფირმების საქმიანობაზე ზედპირობი დაკვირვებით გამოგვაქვს. მიუხედავად ამისა, მაინც დაგროვდა გარკვეული ემპირიული მასალა, მაგრამ იგი ჯერჯერობით ვერ მოექცა სამეცნიერო ბრუნვაში და მასზე დაყრდნობით ანალიზის ჩატარება შეუძლებელია. ამიტომ, როდესაც დავინწყეთ საქართველოს

ბაზარზე კონკურენტული საქმიანობის კვლევა, ძირითადად დავემყარეთ დღეისათვის ეკონომიკურ მეცნიერებაში საკმაოდ პოპულარულ კონსალატივის მეთოდოლოგიას, რომელიც თავის მხრივ ეფუძნება ქცევის ეკონომიკის მეცნიერულ პრინციპებს. ქცევის (ბიხევიორული) ეკონომიკა გულისხმობს სამეურნეო სფეროში გადაწყვეტილების მიღების მოტივების რაციონალურობის შესწავლას და კოგნიტურ მეთოდებთან ერთად იყენებს ბაზარზე კონკურენტულ მდგომარეობაში მყოფი სუბიექტების მოქმედებების მიზანშეწონილობის განსაზღვრის ექსპერტულ შეფასებებს. ხოლო ექსპერტულად ითვლება³ ისეთი შეფასება, რომელიც აუცილებელია განხორციელდეს რომელიმე რთულ, სადაო მოვლენაზე სინამდვილის დადგენისათვის, როდესაც არასაკმარისია არგუმენტები და მათი განმარტობები ფაქტიური მონაცემები დავის გადასაწყვეტად. საკითხისადმი ასეთმა მიდგომამ და მრავალმხრივმა, მაგრამ არა საკმარისმა ემპირიულმა მასალამ, საშუალება მოგვცა ჩამოგვეყალიბებინა საკუთარი, დამოუკიდებელი მოსაზრება საქართველოს ბაზარზე არსებული კონკურენტული გარემოს შესახებ.

საკითხის შესწავლისას ჩვენ გამოვდიოდით ქვეყნის სამეურნეო სისტემაში ეკონომიკური პროცესებისა და მათი მარეგულირებელი სამართლებრივი ფორმების ერთიანობის ფუნდამენტალური პრინციპებიდან, და მიგვაჩნია, რომ სამეწარმეო სფეროში წარმოქმნილი სადაო საკითხების განხილვა უნდა განხორციელდეს მათი წარმომქმნელი მიზეზობრივი კავშირების დადგენისა და შედეგობრივი მონაცემების შინაარსობრივი ანალიზის საფუძველზე. ამავე დროს, გამოვდივარ სამართლის სამოქალაქო საფუძვლების გამსაზღვრელი ზოგადი საყოველთაო პრინციპებიდან, რომელიც კარგად ჩამოაყალიბა ებრაული სამართლის დიდმა სპეციალისტმა მოშე ზილბერგმა "...კანონი და ეთიკა არ არიან ერთმანეთისაგან დაცალკევებულები. ისინი ერთიანობაში გვეძლევიან, როგორც ცეცხლის ალი და მისით მოცული მუგუზალი. ეთიკა არის იდეური ფუნდამენტი, რომელზედაც დგას კანონი, მაშინ როდესაც კანონი გამოხატავს ცალკეულ ეთიკურ ნორმებს. კანონი საყოველთაოა, იგი ყველსათვის სავალდებულოა, რადგან იგი კანონმდებლის შეხედულებით იმ მინიმალური ზნეობრიობის გამოსატყულებაა, რომელის დაცვაც ყველა მოქალაქეს მოეთხოვება და ესაჭიროება."⁴ ეს პრინციპული დებულება განსაკუთრებით აქტუალურია დღეს ჩვენს ქვეყანაში, როდესაც ძალას იკრებს სასამართლო ხელისუფლება, როგორც დამოუკიდე-

3 Конрад Лоренц. Восемь смертных грехов цивилизованного человека. М. с. 54

4 ამერიკელი მეცნიერის თომას საათიმ გასული საუკუნის 70-იან წლებში შეიმუშავა მეცნიერული მეთოდი, რომელიც გამოიყენება საკვლევი ფაქტებისა და სტატისტიკური მონაცემების ნაკლებობის სიტუაციაში, რომელსაც შემდგომ ეწოდა "ექსპერტულ შეფასებათ მეთოდი". ეს მეთოდი პოპულარულია საქართველოში გასული საუკუნის 80-იანი წლებიდან, განსაკუთრებით აქტიურად გამოიყენებოდა 90-იან წლებში სახელმწიფოს საბიუჯეტო და ფისკალური პოლიტიკის სფეროში.

ბელი, ხელისუფლების სხვა შტოების ზენოლისაგან თავისუფალი ინსტიტუცია.

საქართველოში საბაზრო კონკურენციის მარეგულირებელი მექანიზმების შექმნა რთულ გარემოებებში მიმდინარეობს. ამ თვალსაზრისით მეტად წინგადადგმული ნაბიჯი იყო 2014 წელს ჩვენს ქვეყანაში სპეციალური სამსახურის, სსიპ-კონკურენციის სააგენტოს ჩამოყალიბება. მართალია, მას შემდეგ რაც საქართველო ეკონომიკა ადმინისტრაციულ-ბიუროკრატიული სისტემიდან გადავიდა საბაზრო ეკონომიკაზე, მუდმივად მიმდინარეობდა მისი ადექვატური სამეურნეო მექანიზმის ფორმირება და სრულყოფა, სადაც დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა თავისუფალ ბაზარზე სამართლიანი კონკურენციის დამკვიდრების ინსტიტუციონალურ საკითხს. მაგრამ, უნდა აღინიშნოს, რომ 2004 წლიდან, "ვარდების რევოლუციის" შემდეგ, ეგრეთწოდებული "ბენდუქიდის რეფორმების" შედეგად, ისე როგორც სხვა, მრავალი სახელმწიფო მარეგულირებელი სტრუქტურა, გაუქმებული იქნა საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროსთან არსებული ანტიმონოპოლიური სამსახურიც და თავისუფალი კონკურენციის პრობლემა თვით ბაზრის "ფარული ხელს" იქნა მინდობილი. აზრი იმის თაობაზე, რომ ბაზარი დაარეგულირებს ყოველივეს და ბაზარზე, გასაყიდად შეიძლება გატანილი იქნას ყველაფერი გარდა სინდიდისა, საყოველთაო გახდა, მიუხედავად იმისა, რომ რეალური პროცესები, რომლებიც მიმდინარეობდა ჩვენს ეკონომიკაში სრულიად სანინალმდეგო ფაქტრზე მეტყველებდნენ. კერძოდ, ფაქტები მეტყველებდნენ იმაზე, რომ ლიბერალურ ლოზუნგები ამ ადამიანებს ესაჭიროებოდათ იმისათვის, რომ პირადად ჩართულიყვნენ პრივატიზაციაში და კაპიტალის თავდაპირველი დაგროვების პროცესი მათი, როგორც მეწარმე სუბიექტების კაპიტალიზაციის ზრდისათვის გამოეყენებინათ.

ჩვენი საზოგადოება თავიდანვე კრიტიკულად შეხვდა ქვეყნის ეკონომიკის რეფორმირების ამ ჩიხურ, მე ვიტყვდი ნეგატიურ მიმართულებას, საზოგადოება კარგად ხედავდა, რომ ეკონომიკური პროცესების განვითარებაზე პასუხისმგებელი პირების საქმესა და სიტყვებს შორის დიდი დისტანცია არსებობდა. მაგრამ, შემდგომში ყველასთვის ცნობილ მოვლენებიდან გამომდინარე, რაც დაუკავშირდა "ნულოვანი ტოლერანტობის" დანაშაულებრივ პრინციპს, ამ საკითხზე მსჯელობა უპერსპექტივო გახდა, რადგან ქვეყანაში არსებული ელიტარული კორუპცია და მწყობრი, გამჭვირვალე სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკის უქონლობა, საყოველთაო ნორმად იქცა. ხოლო ასეთი სისტემურობის წინააღმდეგ გალაშქრება კი დასჯად ქმედებად აღიქმებოდა ნულოვანი ტოლერანტობის პრინციპის ბატონობის პირობებში.

ასეთ სიტუაციაში კი ქვეყნის ეროვნული ბაზრის თითქმის ყველა სეგმენტში თავი იჩინა თანაბარი კონკურენტული პირობების დაცვის ნაცვლად, ცალკეული სახელმწიფო უწყებისა და ჩინოვნიკის ნება სურვილით და მათი ძლიერი ხელშეწყობით

შექმნილმა ერთგვარმა, მონიპლიურმა წარმონაქმნებმა. ხელისუფლებისათვის სასურველი ბიზნესმენებისათვის ხელშეწყობა და მათთვის, სანაცვლოდ სხვა რაიმე ვალდებულების დაკისრება, ჩვეულებრივ სამეწარმეო ნორმად იქცა. მეტიც, ელიტარული კორუფცია უპირატესად კანონებისა და საკანონმდებლო აქტების სახელმწიფო მოხელეთა ინტერესებიდან გამომდინარე ცვლილებებში გამოიხატებოდა. კორუფციას სათავეს უდებდა საკანონმდებლო ორგანო და კანონქვემდებარე აქტების გამოცემის უფლებამოსილი ინსტიტუტები.

რა თქმა უნდა, ეს ღონისძიებები ტარდებოდა ჩვენი სახელმწიფოს სახელით, დემოკრატიის და საჯაროობის დაცვის მოთხოვნების სახელით, მაგრამ ტარდებოდა ცალკეული, ქვეყანაში წესრიგზე პასუხისმგებელი პირის სუბიექტურ შეხედულებით და მოტივირებული იყო ქვეყნის მართველი ბიუროკრატიული ელიტის კარიერისტული ამბიციებით. აღნიშნული ქმედებები არც თუ უსაფუძვლოდ, თეორიული მსოფლმხედველური იდეოლოგიური საფანელის გარეშე ხორციელდებოდა. ჩვენი აზრით, ქვეყნის ეკონომიკის ამგვარი მართვის პრაქტიკის თეორიულ საფუძველს ქმნიდა ამერიკელი მეცნიერის ჰარი ბეიკერის⁵ "ეკონომიკური იმპერიალიზმის" თეორია, რომლის მიხედვითაც ეკონომიკას არა აქვს დამოუკიდებელი საგანი და იგი უნდა განვიხილოთ როგორც უნივერსალური მეთოდი, რაიმე საზოგადოებრივი, მოვლენის ეფექტურობის ან სარგებლიანობის შეფასებისათვის. საყოველთაოდ აღიარებული, ბეიკერის მოღვაწეობის მეცნიერული შედეგები, ფართოდ გამოიყენებოდა ჩვენს ქვეყნის სამართალწარმოებაში, განსაკუთრებით საპროცესო შეთანხმებებისა და პატიმრობის ნაცვლად გირაოს შეფარდებისას, მისი ოდენობის დადგენისათვის. მაგრამ, საქართველოში აქტუალური იყო არა ბეიკერის თეორიის ჩვენს სამეურნეო პრაქტიკაში გამოყენების შესაძლებლობების განხილვა, არამედ ამ პოსტულატების ზერელე, უკრიტიკო გამოყენება ცალკეულ მოხელეთა შეხედულებით, რაც მეცნიერული შედეგების ღრმა ვულგარიზაციასა და მის აშკარად პირადი ან კლანური ინტერესების მიზნით გამოყენებაზე მეტყველებდა.

გარდა "ეკონომიკური იმპერიალიზმის" თეორიისა, ჩვენი სამართალდამცველი ინსტიტუტები, შინაგნ საქმეთა სამინისტრო და იუსტიციის სამინისტრო ფართოდ იყენებდა თავის საქმიანობაში, თანამედროვე ინსტიტუციონალიზმის მნიშვნელოვანი წარმომადგენლის, ეკონომიკურ თეორიაში აღიარებულ, როლანდ ქოუზის თეორემას, რომელიც უკავშირდება სამეწარმეო საქმიანობაზე გარე ეფექტების (ექსტერ-

5 იხ. Монише Зыльберг, Закон и Этика. М. 2014 ნაშრომი მოძიებულია ჰუმერის ინტერნეტბიბლიოთეკაში

6 გერი ბეიკერი, ამერიკელი მეცნიერი, ნობელის პრემიის ლაურიატი. "ქორწინების ბაზრის" და "დამნაშავეთა ბაზრის" თეორიების ავტორი. რომლი მეცნიერული კვლევები დაედო საფუძვლად პატიმრობის ვადებისა და გირავნობის გადასხდელად დაკისრებული თანხების რაოდენობის დადგენას.

ნალიების) ზემოქმედებას. ამ თეორემის მიხედვით, ერთი მენარმე გამომდინარე მისი სანარმოს ფუნქციონირების ტექნოლოგიური თავისებურებიდან, შეიძლება მთელ სანარმო სივრცეზე მოქმედებდეს დადებითად და ხელს უწყობდეს ეკონომიკის განვითარებას და ამავე დროს, შესაძლებელია სხვა მენარმემ ასევე მისი სანარმოს ტექნოლოგიური თავისებურებიდან გამომდინარე, სრულიად სანაღმდეგო შედეგებიც წარმოიქმნას. ეს აზრი ნათელია, მაგრამ ქოუზის თეორემის მნიშვნელობა იმაში მდგომარეობს, რომ ქოუზის არგუმენტირებული მტკიცებით, ორივე შემთხვევაში, მენარმეებს შეუძლიათ დამოუკიდებლად, სახელმწიფოს ჩარევის გარეშე, გადაწყვიტონ წარმოქმნილი სამეურნეო ხასიათის პრობლემები. ეს ფუნდამენტალური მნიშვნელობის ეკონომიკური თეორია, რომელიც დღეს საფუძვლად ედება კოსმოსის ათვისების სამეცნიერო ტექნოლოგიური პროცესების რეგულირების საზოგადოებრივი მექანიზმების ფორმირებას, საქართველოში გაგებული იყო სრულიად ვულგარულად და საქმე გვქონდა, ქოუზის თეორემის ნებისმიერი, სუბიექტურ მიზნობრივ გამოყენებასთან, რაც ამახინჯებდა ამ უძლიერესი თეორიული პრინციპის იმანენტურ შინაარსს.

მართლაც, ქოუზის თეორემა ფორმულირებულია შემდეგნაირად, "სამენარმეო სფეროში ნულოვანი ტრანსაქციული დანახარჯების პირობებში მესაკუთრის ცვლილება წარმოების ეფექტიანობას არ ცვლის"⁷. თუ დავაკვირდებით, მესაკუთრეთა ცვლილებები, რომლებიც ხორციელდებოდა ცალკეულ სახელმწიფო პსუხისმგებელ პირთა შეხედულებით, რომლის საფუძველშიც იყო შანტაჟი, დაშინება, ძალისმიერი მეთოდები, წარმოების ეფექტიანობას არ ცვლიდა. ამის საფუძველს კი ის გარემოება ქმნიდა, რომ ეს პროცესი ერთის მხრივ, არ უკავშირდებოდა მესაკუთრის ცვლილებისათვის გამიზნულ დანახარჯებს და მეორე მხრივ, მესაკუთრისა და მენეჯმენტის გამოცალკევულობა იძლეოდა მფლობელობის ძალისმიერი მეთოდებით ცვლილების შესაძლებლობას. საქართველოში ხდებოდა ერთი სუბიექტის მეორით ჩანაცვლება საკუთრების უფლებების იურიდიული გადაფორმების გზით, რისთვისაც ტრანსაქციული ხარჯების გაწევას არ საჭიროებდნენ.

ეკონომიკური თეორიის, გარდა ასეთი, თვითნებური, სუბიექტური მიზნებისათვის გამოყენებისა, სახელმწიფო ხელისუფლება ახდენდა სამენარმეო საქმიანობის საკუთარი კარიერისტული ინტერესებისადმი დაქვემდებარებას ქვეყნის კანონმდებლობის მეშვეობით. ეს განსაკუთრებით შესამჩნევი იყო იმ სფეროში, სადაც ადგილობრივი პროდუქციის წარმოება ვერ უძლებდა მსოფლიო ბაზარზე კონკურენციას და ქვეყნის მოთხოვნების დაკმაყოფილება დამოკიდებული იყო შემოტანილ პროდუქციაზე.

7 ინსტიტუციონალიზმი არის ეკონომიკური თეორიის ის მიმართულება რომლის მიხედვითაც ეკონომიკური პროცესები შეფერებულია სამართლებრივ და პოლიტიკურ პროცესებთან და აუცილებელია მათი ერთობლივი კვლევები. ეს მიმართულება მეტად აქტუელურია დღეს.

ქართველი ექსპერტებისათვის შესამჩნევი იყო და მრავალჯერ აღუნიშნავთ, რომ სახელმწიფო ინსტიტუტები ხშირად იყენებდნენ, პროდუქციის იმპორტიორთათვის ხელშეწყობის მიზნით, ადგილობრივი პროდუქციის წარმოების შემზღუდავ მექანიზმებს. მაგალითად, დღესაც ნებისმიერი ადამიანი ვინც ჩაიხედავს საქართველოს საგადასახადო კოდექსში შენიშვნას, რომ რიგი დასახელების ალკოჰოლური სასმელებზე დაწესებული აქციზის გადასახადი ადგილზე წარმოებულ პროდუქციაზე უფრო მაღალია, ვიდრე მის შემცველელ, უცხოეთიდან შემოტანილ საქონელზე. ამ თვალსაზრისით კარგი იქნება, თუ სსიპ-კონკურენციის სააგენტო დაინტერესდება და შეისწავლის საქართველოში ალკოჰოლურ სასმელებზე აქციზის გადასახადების დაწესების დღევანდელ პრაქტიკას და ნათელს მოჰფენს აქ გაბატონებულ სუბიექტივიზმს, რომელიც სამწუხაროდ 1995 წლიდან მომდინარეობს ჩვენს ქვეყანაში. მაშინ, იმ ურთულეს 1995 წლს, ალკოჰოლური სასმელებზე აქციზის გადასახადი მოვწყდა ერთიან ქვალიმეტრიულ საფუძველს (სასმელში ალკოჰოლის შეცულობას) და ადგილობრივი წარმოების სტიმულირების მიზნით, ერთიდაიგივე ალკოჰოლშეცულობის სასმელებზე დაწესდა აქციზის სხვადასხვა განაკვეთები. მაგალითად ბრენდი და კონიაკი ერთიდაიგივე ოდენობის ალკოჰოლის შეცულობის მიუხედავად სხვადასხვა განაკვეთით დაიბეგრა. ასევეთივე მეთოდით მივუდევით შამპანურისა და ცქრიალა ღვინოებს. შესაბამისად ამ პროტექციონისტულმა პოლიტიკამ შედეგი გამოიღო, სულ მოკლე დროში გაძევებული იქნა ქვეყნის ბაზრიდან დაბალი ხარისხის უცხოური პროდუქცია. მაგრამ სამწუხაროდ მას სხვა შედეგებიც მოყვა. კერძოდ ფეხზე ვერ დადგა ლიქიორების და ხილის ღვინოების წარმოება, კონკურენტუნარიანი არ არის ადგილობრივი არყის წარმოება და ა.შ. დღესაც ეს მცდარი მეთოდი ბატონობს ფისკალური პოლიტიკის განმსაზღვრელ კანონმდებლობაში⁸ და საშუალებას აძლევს აღმასრულებელი ხელისუფლებისა და პარლამენტის ზოგიერთ ნევრს თავის შეხედულებებით განსაზღვრონ საგადასახადო განაკვეთები ამ სფეროში. აძლევს საშუალებას მწარმოებელთა ერთ

8 რონალდ ქოუზმა (ამერიკელი ეკონომისტი, ნობელი პრემიის ლაურიატი) შეიმუშავა თეორია, რომლის მიხედვითაც მენარმეებს შეუძლიად დამოუკიდებლად გადაწყვიტონ ერთმანეთისადმი მიყენებულ ზარალთან დაკავშირებული საკითხები, რადგან ზარალიც ისევე ექვამდებარება საბაზრო კანონზომიერებებს, როგორც შემოსავლები. ამ თეორიის მიხედვით, თუ მესაკუთრე ისე გაყიდის მის ქონებას, რომ მას ამისათვის ხარჯების გაწევა არ დაჭირდება, მაშინ წარმოების ეფექტიანობა არ შეიცვლება. ასეთი ფორმულირება და სახელწოდება "ქოუზის თეორემა" ეკუთვნის ამერიკელ მეცნიერს ნობელის პრემიის ლაურიატს ჯორჯ სტიგლერს. ქოუზის თეორემის საილუსტრაციოდ კარგი მაგალითია ამჟამად ტელეკორპორაცია რუსთავი 2 მიმდინარე სასამართლო გარჩევა. მართლაც ამ სამაჟნეებლო სანარმოში მესაკუთრეთა ძალისმიერმა ცვლილებებმა ვერ იმოქმედა მაჟნეებლობის რეიტინგზე. სანარმოს მენეჯმენტი დმოუკიდებლად უმკლავდებოდა ყველა სახის გრეეფექტებს (ექსტრნალიებს).

ჯგუფს მოახდინონ ლობირება მისთვის სასურველი სააქციო განაკვეთების დასადგენად.

აქვე ისმის კითხვა, მაშინ როდესაც ყველა ქვეყანა ცდილობს გაატაროს პროტექციონისტული პოლიტიკა და თუ ევროპულ გამოცდილებას შევხედავთ, იქ ანტიმონოპოლური სამსახურები პირველ რიგში იქმნება სწორედ იმისათვის, რომ ეროვნულ კომპანიებს დაეხმაროს კონკურენტულ ბრძოლაში, ხელი შეუწყოს მათ სხვა ბაზრებზე გასასვლელად, მაშინ, რატომ ტარდებოდა საქართველოში ადგილობრივი ბაზარზე მოქმედი საწარმოების საწინააღმდეგო პოლიტიკა? ეს კითხვა მარტივდება როდესაც ვიცით, რომ ეკონომიკურ პროცესებზე უშუალო ჩარევები სახელმწიფო ხელისუფლების წარმომადგენლების მიერ რა ინტერესებს ემსახურებოდა, ნათელი ხდება რომ მათ ესაჭიროებოდათ მორჩილი მენარმეები და იმდენი, რამდენსაც იოლად გააკონტროლებდნენ. თუ შეიქმნებოდა ადგილობრივი ბაზრის განვითარების ხელშეწყობი მექანიზმები ისინი ამ მოხელეთა მხრიდან უკონტროლოს გახდიდნენ საბაზრო სეგმენტებს და მოსალოდნელი პოლიტიკური შედეგებიც მათი კონტროლის სფეროდან გამოვიდოდა.

ასეთი დასკვნა გამომდინარეობს საკითხზე პირველი მიახლოებით დაკვირვების შედეგად, მაგრამ ასეთი მცდარი მიდგომის საფუძველზე ხდებოდა ქვეყნის მთელი საბაზრო სისტემის ჰიპერტროფია. კერძოდ წინა პლანზე გამოდიოდნენ ის საწარმოო ერთეულები, რომლებსაც შეეძლოთ ზემოქმედება მოეხდინათ საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებაზე და მაგალითად ტელეკომუნიკაციების საბაზრო სფერო, სადაც უამრავი საწარმო ერთეული ფუნქციონირებს და სადაც ხელოვნური ინექციების გარეშე შეუძლებელია არსებული სტრუქტურით ბაზრის შენარჩუნება. ამ თვალსაზრისით, უცხოეთიდან საქონლის იმპორტიორი მენარმეები, რომლებიც პირდაპირ დანიშნულები იყვნენ ამ ფუნქციის შესასრულებლად მიღებული შემოსავლებიდან ვალდებულნი იყვნენ მიეცათ დაკვეთები სამაუწყებლო საწარმოებისათვის საქონლის რეკლამირების მიზნით. ეს ბაზარიც ამ თვალსაზრისით შესასწავლია და სსიპ-კონკურენციის სააგენტოს მართებს ამ მიმართულებით გაატაროს ძალისხმევები. ასევე სახელმწიფო მოხელეების მიერ მონოპოლისტებად "დანიშნული" მენარმეები იღებდნენ დავალებას, საკუთარი შემოსავლები გადაენაწილებინათ სპორტის, შოუბიზნესისა და სხვა სფეროებში, სადაც ეს მოხელეები მიიჩნევდნენ საჭიროს. ტელებიზნესის სტიმულირების ეს მავნე მეთოდი დღესაც მოქმედებს. მართალია ცალკეული ალკოგოლური სასმელების იმპორტიორი რეკლამდამკვეთები თანდათანობით გაქრნენ ამ სივრციდან, მაგრამ მათ დგილს სტაბილურად იკავებს "ონლაინ სესხებზე" ორიენტირებული საფინანსო დაწესებულებები, რაც გვაფიქრებინებს, რომ სპეციალურად, ტელებიზნესის წამახალისებლად "დანიშნული" ალკოგოლური სასმელების ექსპორტიორებს ჩაენაცვლენენ, საკრედიტო დაწესებულებები.

ამგვარად, დარწმუნებით შეგვიძლია ვთქვათ,

რომ საქართველოში მოქმედებდა თავისუფალი კონკურენციის შემზღუდავი ძლიერი ტენდენცია, რომელიც მომდინარეობდა სახელმწიფოს ფუნქციონირების არსებული გარემოებებიდან, რომლის შეფასებაც ამჟამად ჩვენს შესაძლებლობებს აღემატება, მაგრამ ამ ტენდენციის ჩვენებისა და მისი საკანონმდებლო, იდეოლოგიური და სამართლებრივი მომენტების წარმოჩენის გარეშე საკითხის არსში წვდომა შეუძლებლად მიგვაჩნია.

ეს ტენდენცია გამოიხატებოდა იმაში, რომ წინასწარ, შეთანხმებულად, საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების კონსენსუსის ბაზაზე მიღებული ყოფილიყო ისეთი კანონები და კანონქვემდებარე აქტები, რომლების საშუალებითაც შესაძლებელი გახდებოდა თავისუფალი მენარმეობის სტრუქტურული ცვლილებები განეხორციელებინათ ქვეყნის განვითარებაზე პასუხისმგებელ პირებს სუბიექტურად, საკუთარი კარიერისტული და სხვა ინტერესების გათვალისწინებით. ასეთი დამოკიდებულება თავისუფალ კონკურენციზე დამნგრევლად მოქმედებდა და ეკონომიკის განვითარების საბაზრო მექანიზმის ადგილს იჭერდა ბიუროკრატიულ-ადმინისტრაციული მეთოდები. ეს შენიშნა სხვა სპეციალისტებმაც და ამიტომ შემთხვევითი არ იყო, რომ სააკაშვილის მართველობას ნეობოლშევიკური რეჟიმი უწოდეს. ამ თვალსაზრისით, თუ მოვუსმენთ სააკაშვილის ხელისუფლების იდეოლოგს, მიშელ ფუკოს რომელიც ამბობდა, რომ მარქსიზმი, როგორც პარადიგმა არ ყოფილა რეალიზებული არცერთ ქვეყანაში დ ის რაც საბჭოთა კავშირში ხდებოდა მისი დამახინჯებული, სახეცვლილი ფორმა იყო და ამიტომ უნდა მივცეთ მას (მარქსიზმს) შანსი განხორციელდეს პრაქტიკაში და შემოგვთავაზა თავის "დისციპლინარული საზოგადოების" თეორია. ჩვენთვისაც ნათელი გახდება სსრკ-ში გაბატონებულ "ადმინისტრაციულ-ბიუროკრატიულ სოციალიზმსა" და "დისციპლინარულ საზოგადოებას" შორის იდეურ-მსოფლმხედველური კავშირი, რომელზედაც მიგვანიშნებდნენ ცალკეული მკვლევარები. შესაბამისად დღეს ჩვენს ქვეყანაში მნიშვნელოვანია თავი დავალწიოთ თავისუფალი კონკურენციის შემზღუდავ ხელოვნურ ბარიერებს, რომელთა მეშვეობითაც ხდება ჩვენი ადგილობრივი ბაზრის "კორექტირება", რაც რეალურად ქმნის ქვეყნის პოლიტიკური დესტაბილიზაციის რეალურ გარემოებებს. ამის ნათელი მაგალითია მთელი 2016 წლის მანძილზე, სამაუწყებლო კომპანია რუსთავი-2-ის ირგვლივ გამართული სამართლებრივი დავა, რომელიც ნამდვილად არ უწყობს ხელს დამოუკიდებელი სასამართლოს შექმნა-განვითარებას ჩვენს ქვეყანაში.

2012 წლიდან, როდესაც არჩევნების გზით დამარცხდა ის პოლიტიკური ძალა, რომელიც ჩვენს საზოგადოებას თავს ახვევდა ეგრეთწოდებული "დისციპლინარულ საზოგადოების" ექსპერიმენტალურ ვარიანტს, ქვეყანაში კვლავ შესაძლებელი გახდა თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკისათვის ად-

9

იხ. საგადასახადო კოდექსი.

ექვემოთ ეკონომიკური მექანიზმის შემუშავება და ახალ პირობებში და ფორმატში აღედგინა ანტიმონოპოლიური სამსახური¹⁰. რასაც თავისუფალი მენარმოების კონტრაგენტები დიდი კმაყოფილებით შეხვდა, რადგან ჩვენი ქვეყნის სამენარმოო სისტემის რეგულირების ეს მნიშვნელოვანი მექანიზმი, საშუალებას გვაძლევს საქართველოს ეროვნულ ბაზარზე, ქვეყნის მთელ ეკონომიკურ ტერიტორიაზე, ბაზრის მონაწილეებს შეუქმნას თანაბარი, მოქმედების კონკურენტული პირობები. რის გარეშეც არ არსებობს საბაზრო ეკონომიკა და ქვეყნის ეკონომიკური ზრდა და განვითარება საფრთხის წინაშე დგება.

საქართველოს კანონმდებლობით კონკურენცია განისაზღვრება, როგორც "შესაბამის ბაზარზე მოქმედ ან პოტენციურ ეკონომიკურ აგენტებს შორის მეტოქეობა ამ ბაზარზე უპირატესობის მოსპოვნელად"¹¹ და მიჩნეულია, რომ იურიდიულდ თავისუფალ ეკონომიკურ აგენტებს შორის ბაზარზე უპირატესობის მოპოვების მოტივაცია პროგრესის საფუძველია და სახელმწიფო ვალდებულია დაიცვას მისი განხორციელების პირობები. მართალია ეკონომიკური ანუ საბაზრო კონკურენცია ყველა ეკონომიკურ თეორიაში არ მიიჩნევა საზოგადოებრივი პროგრესის მიღწევის საშუალებად, მაგრამ საბაზრო ეკონომიკის ის პარადიგმა, რომელიც ეფუძნება მილტონ ფრიდმენისა და სხვა დიდი ეკონომისტების მიერ შემუშავებულ მონეტარისტულ თეორიას და რომელიც სახელმძღვანელო დებულებად არის მიჩნეული მსოფლიოს ბანკისა და საერთაშორისო ფონდის მიერ, კონკურენცია და საბაზრო ეკონომიკური განვითარება თანაბარ ზომიერ მოვლენად წარმოგვიდგენს. გარდა ამისა, ჩვენი მხარდაჭერი სახელმწიფოები და სხვა დონორი ორგანიზაციები, რომლებიც განვითარების სახელმძღვანელო დებულებების სახით გვთავაზობენ ვაშინგტონის კონსენსუსს, კონკურენციას მიიჩნევენ ქვეყნის განვითარების აუცილებელ პირობად. ამ ყველაფერზე იმიტომ ვსაუბრობთ, რომ საქართველოში დღეს ყველა ვინც დაინტერესებულია ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკური წინსვლით და ყველა მისი მეგობარი ქვეყანა და საერთაშორისო ორგანიზაცია მიიჩნევს, რადგან პროგრესის ერთ ერთი უმთავრესი პირობა თავისუფალი კონკურენციაა, ამიტომ ჩვენს ქვეყანაში ამ პროცესის მარეგულირებელი ინსტიტუტის შექმნას ვიტყვით, სიხარულითაც კი შეხვდა.

10 ნესრიგის საზოგადოების ფუნქციონირების პოლიტიკური თეორია, შემუშავებული იქნა ფრანგი გამანათლებლის მიშელ ფუკოს მიერ, რომლის მონაწილეობით კონსულტაციას უწევდნენ ჩვენი ქვეყნის განვითარებაზე პასუხისმგებელ პოლიტიკურ პირებს. სწორედ ამ თეორიული დოქტრინის პრაქტიკაში განხორციელების მცდელობამ მიიყვანა ჩვენი ქვეყანა იმ საშინელებებთან, რომლის მოწმენიც ყველანი გავხდით, ეგრეთ წოდებული "ციხის კადრების" გასაჯაროების შემდეგ. ჩვენი უახლესი წარსულის ეს პერიოდი და მისი თეორიული საფუძვლები შესასწავლია იმ მიზნითაც რომ ეს მცდარი თეორია შემდეგში არ იქნას გამოყენებული.

11 იხ. კანონი, ბრძანება

ჩვენ შევისწავლეთ და დავრწმუნდით, რომ სსიპ კონკურენციის სააგენტოს ამოქმედებაზე დიდ იმედებს ამყარებდა ქვეყანაში საავტომობილო სანავით მოვაჭრე კომპანიებიც. ამის მთავარი მიზეზი იყო ის, რომ საზოგადოებაში მუდმივად მიმდინარეობდა მსჯელობა ამ სფეროში არსებული ფასების ცვლილებებსა და მსოფლიო ბაზარზე ნათობის ფასების მერყეობას შორის არსებული შეუთავსებლობის ფაქტების შესახებ, რაც საფუძვლიან განმარტებებს ითხოვდა. გარდა ამისა პრესაში ხშირად მიანიშნებდნენ ცალკეული ავტორები ავტომობილის ბაზრებზე არსებული მონოპოლიური შეთანხმებების შესახებ. ამ თვლსაზრისით: პირველი ის, რომ არა მარტო, ავტომობილების სანავის რეალიზაციის სფეროში მოქმედი კორპორაციებისა და სხვა არაკორპორირებული ბაზრის მონაწილესათვის, არამედ ნებისმიერი დამკვირვებლისათვის იოლი შესამჩნევია, რომ ნავთობპროდუქტების ეროვნულ ბაზარზე კონკურენტული გარემო შემდეგ სრულყოფას მოითხოვს. რომ, ეს ბაზარი ყველაზე მეტად განიცდიდა სახელმწიფო ზემოქმედებას, კერძოდ, საქართველოში ნავთობპროდუქტების ბაზარზე მოქმედი ეკონომიკური აგენტები განიცდიდნენ სახელმწიფო ინსტიტუტების ძლიერ ზეწოლას და ამიტომ შესამჩნევია ხდებოდა, რომ მათ საქმიანობაში ადმინისტრაციულ-ძალადობრივი ჩარევებით დეფორმირება განიცადა ბაზრის სტრუქტურამ და დაირღვა მისი ბუნებრივი განვითარების ევოლუციური პროცესი. მეორე კი ისაა, რომ საქართველოში მოქმედი ავტომობილის სანავით მოვაჭრეები, მართალია არ არიან საერთაშორისო ორგანიზაციებში დარეგისტრირებული, მსოფლიო ბაზარზე მოქმედი ტრანსეპროდუქტული კორპორაციები, მაგრამ მუშაობენ საერთაშორისო ბაზარზე მოქმედი სანარმოებისათვის არსებული მექანიზმით. ისინი, გაეროს 1995 წლის კონფერენციის რეკომენდაციებიდან და შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის დეკლარაციებიდან გამომდინარე პატივს ცემენ იმ ქვეყნის სოციალურ პოლიტიკას, სადაც ფუნქციონირებენ. ქმნიან აქ სამუშაო ადგილებს, ღებულობს მონაწილეობას სამუშაო ძალის მომზადებაში, ამკვიდრებენ პროდუქციის წარმოების და რეალიზაციის თანამედროვე წესებს და ა.შ. ამიტომ მათთვის უალრესად მნიშვნელოვანია საქართველოში საავტომობილო ბაზარზე მოქმედების ერთიანი წესების არსებობა და და ამ წესების განუხრელი დაცვა.

ისიც აუცილებლად უნდა შევნიშნოთ, რომ დღესათვის საქართველოს მაკროეკონომიკურ სისტემაზე დაკვირვებისას, სრულიადაც არაა აუცილებელი იყო სპეციალისტი კონკურენციის სფეროში, რომ დარწმუნდეს ნავთობპროდუქტების ბაზარზე კონკურენტული გარემოს შეზღუდულობაში. განსაკუთრებით თვალშისაცემია ბაზრის ის სეგმენტი, რომელიც საავტომობილო ბენზინის, დიზელის და საავიაციო ნავთის რეალიზაციის სფეროს ქმნის. მეურნეობის ამ სივრცეში მართლაც შეინიშნება ტენდენცია ეკონომიკური მონოპოლიის ჩამოყალიბების მიმართულებით. რაც, ამ ბაზარზე მოქმედ სუბიექტებს მუშაობის

არასასურველ პირობებს უქმნიდს. სწორედ საკითხის ეს ასპექტი გახდა საფუძველი 2017 წლის საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის შემმუშავებელი გუნდისათვის, რომ სავტომობილო სანვავის ბაზარზე გარკვეული ცვლილებები შემოეტანა. კერძოდ 2017 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის პროექტის მოთხოვნაა ამ ბაზარზე აქციზის არსებული განაკვეთის არსებითი ზრდა, რომლის მოლოდინსაც არაელტგვარად აღიქვამს საზოგადოების სხვადასხვა წარმომადგენლები. სწორედ ამ გარემოებათა გამო მიგვაჩნია მიზანშეწონილად შედარებით დეტალურად შევჩერდეთ საავტომობილო ბაზარზე კონკურენციის საკითხზე.

საქართველოში საავტომობილო სანვავის ბაზარზე სახელმწიფოს ზემოქმედებას საკუთარი ხანგრძლივი ისტორია აქვს. აქაც ისე, როგორც ალკოჰოლიანი სასმელების ბაზარზე, პირველი საბაზრო დეფორმაციები სათავეს ირებს 1995 წლიდან. ასეთი სახელმწიფოებრივი პოლიტიკური აქტივობები საავტომობილო სანვავისა ბაზარზე განპირობებული იყო იმ ურთულესი ეკონომიკური პირობებით, რომელიც ჩამოყალიბდა ჩვენს ქვეყანაში გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან. ასეთი სახელმწიფო აქტიური ჩარევები ბაზრის ამ სეგმენტში განაპირობა საომარმა მოქმედებებმა და მისგან გამოწვეული საბაზრო დეფორმაციების ფისკალური პოლიტიკის სფეროში მოქცევის აუცილებლობებმა. ამ თვალსაზრისით შეიქმნა ისეთი საგადასახადო სისტემა, რომელმაც მთელი საგადასახადო ტვირთის კონცენტრაცია საბაზრო დეპარტამენტის მოქმედების არეალში მოახდინა. შესაბამისად საავტომობილო სანვავის საბაზრო ღირებულებას დაემატა იმპოტის, აქციზის და დამატებული ღირებულების გადასახადები, რომელმაც პროდუქციის ჩვენ საბაზრო საზღვრზე გადმოტანა იმდენად გააძვირა, რომ ახლადფეხადგმული ნავთობიმპორტიორები ამ სტრატეგიული საქონლის შემოტანას ბაზარზე საბანკო კრედიტის გარეშე ვერ ახერხებდნენ. ასეთ სიტუაციაში კი თავისუფლ კონკურენციაზე საუბარიც ზედმეტი იყო. ნავთობისა და განსაკუთრებით საავტომობილო სანვავის ბაზარი გახდა პრიველეგირებულ მენარმეთა საქმიანობის ასპარეზი¹².

იმ დროისათვის ასეთ ღონისძიებებს სახელმწიფოს ფისკალურ და საბიუჯეტო პოლიტიკაზე პასუხისმგებელი ინსტიტუტების მხრიდან თავის გამართლება გააჩნდა. მოგეხსენებათ საქართველომ 1995 წლისათვის გადაიტანა სამი ომი და ორი რევოლუცია. ამ სამი ომიდან ყველაზე საშინელი მაინც სამოქალაქო ომი იყო, რომელიც 1994 წელსაც მიმდინარეობდა. შედეგად, თუ შევადარებთ საქართველოს ეკონომიკურ მდგომარეობს 1995 წლისათვის 1985 წელთან, იმ პერიოდთან, როდესაც ქვეყანაში მძლავრი ფლუქტუაციები დაიწყო, დავინახავთ, რომ ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის მოცულობა 5-ჯერ შემცირდა. ისე, რომ 1994 წელს ეკონომიკის დონე 1988 წლის დონეს მხოლოდ 20% შეადგენდა. ამის მიზ-

ეზი არ იყო ომით გამოწვეული ნგრევები, რომლის მოცულობაც მხოლოდ ერთი წლის სამშენებლო პროგრამის სიდიდეს შეადგენდა, არამედ ამის მიზეზი იყო: საბჭოთა კავშირის ნგრევით გამოწვეული არსებული ეკონომიკური კავშირების მოშლა; მასობრივი უნდობლობა ადამიანებს შორის; სამოქალაქო ომის შედეგად წარმოქმნილი შეიარაღებული ლეგიტიმური (გვარდია, მაშველთა კორპუსი) და არალეგიტიმური (საძმობი, ბანდფორმირებები) თარეში. ასეთ გარემოში შეუძლებელი ხდებოდა გადასახადებს ჩვეულებრივი წესით მობილიზება, იმ მაშინდელ პრიმიტიულ ავტოგასამართ სადგურებზე, სადაც ოპერატორი ავტომატიანი ზედამხედველების თანხმეობით საქმიანობდნენ, პრაქტიკულად შეუძლებელი იყო ირიბი გადასახადების ბიუჯეტში მობილიზება. ხოლო იმის გამო, რომ ავტომობილის სანვავი მთლიანად იმპორტირებული იყო ჩვენს ქვეყანაში და მისი შემოტანა ხდებოდა პორტებში და რკინიგზით, დიდი შესაძლებლობა არსებობდა იმისათვის, რომ აქ ქვეყნის საბაზრო საზღვარზე მოგვეხდინა მენარმეების ბიუჯეტთან ანგარიშსწორება.

გარდა ამისა, ქვეყნის სტრატეგიული ინტერესებიდან გამომდინარე აუცილებელი ხდებოდა ამ ბაზარზე პროდუქციის შემოტნის სხვადასხვა წყაროების მოძიება და არალეგალური არხების (ჩენეთიდან, აზერბაიჯანიდან, ნაწილობრივ ერაყიდანაც) ლიკვიდირება. სანვავის ცივილიზებული შემოტანა კი დაკავშირებული იყო ამ სახის პროდუქციის ტრანსპორტირების ტექნოლოგიური წესების დაცვასთან. ანუ რკინიგზით შემოტანის დროს უნდა შემოსულიყო მთელი ეშელონი (მინიმუმ 2, მაქსიმუმ 60 ვაგონი, 60 ტონიანი ცისტერნით), ხოლო პორტებიდან სანვავის შემოტანა უკავშირდებოდა ტანკერებით მის ტრანსპორტირების საკითხს. ამგვარად სანვავის იმპორტირება იბიექტურად გახდა მეტად ძვირი და საპასუხისმგებლო საქმე, რასაც ბიზნესმენები ვერ ახერხებდნენ დამოუკიდებლად, თუ არ იქნებოდა სათანადო სახელმწიფო გარანტიები.

ასეთი წარსულიდან განთავისუფლება დიდ ძალისხმევებს მოითხოვდა. მიუხედავად მცდელობებისა, რომელიც ძირითადად ლოგისტიკისა და სანვავის სატრანსპორტო არხების სტაბილიზაციას უკავშირდებოდა, სამწუხაროდ უცვლელი დარჩა საგადასახადო ტვირთის მენარმეთა შორის გადანაწილების პრინციპი და საგადასახადო ადმინისტრირების მეთოდები, რამაც შექმნა ამ ბაზარზე ისეთი პირობები, როდესაც საქონლის რეალიზაციის საბითუმო და საცალო სისტემები ერთმანეთს სათანადოდ ვერ ეკორესპოდენტირებოდა.

გარდა ამისა, საქართველოს საავტომობილო სანვავის ბაზარზე ეკონომიკური აგენტების მონილეობა, იმის გამო, რომ დიდ წინასწარ კაპიტალდაბანდებებს და ფულის თავისუფალი ტარანსაქციის განხორციელების შესაძლებლობებს მოითხოვდა, ეკონომიკური აგენტები ვერ ანხორციელებდნენ ოპერაციებს ბანკებთან თანამშრომლობის გარეშე. სამწუხაროდ ბაზარზე შექმნილი ეს ხელოვნური

12 იხ. საქართველოს კანონი კონკურენციის შესახებ. მუხლი 3.

ბარიერები დღესაც ძალაშია. გარდა ამისა ქვეყნის ეკონომიკური და ენერგეტიკული უსაფრთხოების თვალსაზრისით დღის წესრიგში დგას ბაზრის დივერსიფიკაციის პრობლემა, რაც განაპირობებს სახელმწიფოს საერთაშორისო აქტივობას და ამ ბაზრის მონაწილე ეკონომიკური აგენტების სახელმწიფო ინსტიტუტებთან თანამშრომლობის აუცილებლობას.

ამგვარად მართალია ქვეყანა ცდილობს ბაზარზე დაამყაროს მენარმეებისათვის თანაბარი კონკურენტული პირობები და ამ მიზნით შექმნა სსიპ-კონკურენციის სააგენტო, მაგრამ როგორც ვხედავთ ავტომობილის სანვავის ბაზარზე არსებული პირობები, ობიექტურად ქმნის შესაძლებლობას, რომ ამ ბაზარზე იმოქმედოს ძლიერმა ფორმებმა მოხდეს ბაზრის კონცენტრირება რამოდენი კორპორაციის მოქმედების არეალში და შესაბამისად დამყადეს ბაზარზე გარკვეული წონასწორობა, რომელიც გამოიხატება სტაბილურ საცალო ფასში.

ამგვარად, საქართველოს საავტომობილო ბაზარზე მისი მონაწილე ეკონომიკური აგენტებისაგან დამოუკიდებლად, კონკურენტული გარემოს ფორმირებაზე ზემოქმედებს შემდეგი ფაქტორები: უცვლელი დარჩა საგადასახადო ტვირთის ამ ბაზრის მონაწილე ეკონომიკურ აგენტებს შორის გადანაწილების პრინციპი და საგადასახადო ადმინისტრირების მეთოდები, რამაც შექმნა ამ ბაზარზე ისეთი პირობები, როდესაც საქონლის რეალიზაციის საბითუმო და საცალო სისტემები ერთმანეთს სათანადოდ ვერ ეკორესპონდენტირებოდა; ასეთი საგადასახადო ტვირთის პირობებში საქართველოს საავტომობილო სანვავის ბაზარზე მონაწილე ეკონომიკური აგენტების დიდ წინასწარ კაპიტალდაბანდებებს და ფულის თავისუფალი ტარანსაქციის განხორციელების შესაძლებლობებს მოითხოვდა, რაც განაპირობებს მცირე მენარმეთა გამოდევნას ამ ბაზრიდან; იმის გამო, რომ საავტომობილო სანვავის ბაზარზე სტიმულურობა უკავშირდება ქვეყნის ეკონომიკური და ენერგეტიკული უსაფრთხოების პრობლემებს, მისი მონაწილეთა მიმართ სახელმწიფო ინსტიტუტების მზრუნველობა აუცილებელი წინაპირობაა.

ამ ფაქტორებიდან გამომდინარე საავტომობილო ბაზარზე დღეისათვის ჩამოყალიბდა რამდენიმე მთავარი მონაწილე, რომელთა აქტივობაც განაპირობებს ბაზრის ფუნქციონირების დინამიკას. კერძოდ ამ ბაზარზე 2004 წელს არსებული 139 იმპორტიორის ნაცვლად 2012-2014 წლებში მოქმედებდა ძირითადად ხუთი იმპორტიორი. ბაზრის ასეთი დინამიკა კი განაპირობა სახელმწიფოს მიერ შემოტანილმა საგადასახადო ადმინისტრირების მექანიზმმა, რომელმაც აიძულა საავტომობილო სანვავზე სპეციალიზირებული მენარმეები დაეკრედიტებინათ (წინასწარ გადაეხადათ) სახელმწიფო ბიუჯეტი და შემდეგ ანგარიშწორების გზით მიეღოთ საკუთარი შემოსავლები. შედეგად მივიღეთ ბაზარზე მოქმედი ხუთი სამეურნეო ერთეული, რომლებსაც შესაძლებლობა აქვთ იყვნენ საქართველოში სანვავის იმპორტიორები.

საავტომობილო სანვავის იმპორტიორებსა და სახელმწიფო ბიუჯეტს შორის ჩამოყალიბებულ ურთიერთობაზე იმიტომაც ვამახვილებთ ყურადღებას, რომ სსიპ კონკურენციის სააგენტოს მიერ 2013-2014 წლებში, სპეციალურად იქნა შესწავლილი ეს ბაზარი და გამოავლინეს სამართლდარღვევები, კორპორაციებს დააკისრეს ჯარიმები, რომლებიც მათ მიერ არ იქნა აღიარებული სამართლიანად და უკვე თითქმის ერთი წელია მიმდინარეობს სასამართლო დავა, რომელშიაც ცნობილი უცხოელი ექსპერტებიც მონაწილეობენ.

სანვავის იმპორტიორი სანარმოები სასამართლოს წინაშე წარდგენენ არგუმენტირებული სარჩელით, სადაც მათი იურისტების მიერ დასაბუთებული იყო, რომ ჯარიმის ოდენობა, რომელიც კომპანებს დააკისრეს გადასახდელად: არ გამომდინარეობდა ამ კომპანიების საქმიანობიდან და რბილად რომ ვთქვათ არ იყო "დამსახურებული"; ხოლო, თუ მას მივიღებდით, როგორც მოცემულობას, იგი გამოთვლილი არ იყო საქართველოს კანონმდებლობის სრული დაცვით და უშვებდა კანონის უკუქცევით მოქმედებას.

ამასთან დაკავშირებით, მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ სანვავის იმპორტიორი კომპანიების იურისტების არგუმენტაცია და სარჩელის სტილისტური სტრუქტურა გამომდინარეობდა შემდეგი მოსაზრებებიდან: საქართველოში კორპორაციების საქმიანობა მიზანშეწონილია ქვეყნის ენერგეტიკული უსაფრთხოების და აქედან გამომდინარე ბაზრის დივერსიფიკაციის თვალსაზრისით და მაიტომ ისინი, როგორც ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის სწრაფი და ეფექტური განხორციელების აქტიური მხრდამჭერები თავს არიდებენ დაეძაბონ ურთიერთობები ხელისუფლების რომელიმე ინსტიტუტთან, შესაბამისად თავი აარიდებენ სააგენტოს მიერ წარმოდგენილი მასალის უარყოით შეფასებებს; გარდა ამისა, იმის გამო, რომ სააგენტოს ახლად იწყებს სქმიანობას მისადმი გამოხატავენ გრკვეული ლოიალობას; კორპორაციები მიიჩნევენ, რომ საკითხის აქტუალობიდან და სიცხადიდან გამომდინარე სასამართლოს არ გაუჭირდებოდა გაერკვეულიყო არსებულ სიტუაციაში და დაედგინა სამართლიანობა.

მიუხედავად სახელმწიფო ინსტიტუტებთან ნავთობპროდუქტების იმპორტიორების ასეთი, ლოიალური დამოკიდებულებისა და საქართველოს საბაზრო სისტემაში არსებული უზოგადესი, საერთო ეკონომიკური და ეკონომიკურ პოლიტიკური ნაკლოვანებებისა, სსიპ-კონკურენციის სააგენტო შემოიფარგლა ამ კორპორაციებისათვის საჯარიმო სანქციის დაწესებით. ასეთი მოქმედების საფუძვლად კი საქართველოს კანონის კონკურენციის შესახებ N7 მუხლი გამოიყენა. ეს მუხლი "კონკურენციის შემზღუდველ ხელშეკრულებები, გადაწყვეტილება და შეთანხმებული ქმედება" ერთმნიშვნელოვნად გვეუბნება, რომ: "აკრძალულია, ეკონომიკურ აგენტებს შორის დაიდოს ისეთი ხელშეკრულება, მიღებული იქნას ისეთი გადაწყვეტილება ან განხორციელდეს ისეთი შეთანხმებული ქმედება (შემდგომ-შეთანხმება), რომ-

ლის მიზანია ან რომლის შედეგია შესაბამის ბაზარზე კონკურენციის შეზღუდვა, დაუშვებლობა ან აკრძალვა, კერძოდ: ა) შესყიდვის დ გაყიდვის ფასების ან სხვა სავაჭრო პირობების პირდაპირ ან არაპირდაპირ დადგენა (ფიქსირება); ბ) წარმოების, ბაზრების, ტექნოლოგიური განვითარების ან ინვესტიციების შეზღუდვა; გ) ბაზრების ან მიწოდების წყაროების მომხმარებლის, ტერიტორიალური ამ სხვა ნიშნით განაწილება. და ა.შ.”.

როგორც ვხედავთ, ენობრივად და შინაარსობრივად კანონის მუხლი მე-7 მუხლი ფორმულირებულია ისეთნაირად რომ მის ა), ბ), და გ) პუნქტები დამოუკიდებლად მუხლის განსაზღვრის გარეშე, არ არიან არა თუ, რაიმე საბაზრო კონკურენციის შეზღუდვის გამომხატველები ნორმები, არამედ საერთოდ შინაარსს არიან მოკლებული. მეტიც, ისინი როგორც გრამატიკული წინადადებები, ანუ კონტექსტიდა ამოგლეჯილი დამოუკიდებელი სიტყვაშეთანხმებები, სრულიად სანინალმდეგო შინაარსს გამოხატავენ ვიდრე, მთელი ტექსტის ასპექტში განხილული იურიდიული ნორმები. გამომდინარე იქედან, მიგვაჩნია, რომ კანონის N7 მუხლის ა), ბ) გ) პუნქტები დამოუკიდებლად არ წარმოადგენენ კონკურენციასთან დაკავშირებულ შინაარსობრივ მახასიათებლებს. მართლაც რთული არაა წარმოუდგენა იმისა, რომ ბაზრის ნებისმიერი მონაწილე (მყიდველი/გამყიდველი), მიუხედავად იმისა, თუ რომელი კანონით რეგულირდება მათი საქმიანობა მოცემულ შემთხვევაში, რაიმეს ყიდვის ან გაყიდვისას ფასს ადგენენ პირდაპირ, ასევე დამოუკიდებლად განსაზღვრავენ მისთვის ხელსაყრელი სავაჭრო პირობებს, თუ სხვა გარემოებათა გამო მათთვის ეს ხელსაყრელი არ არის... ეს ჩვეულებრივი, პიროვნების სამოქალაქო უფლებებიდან გამომდინარე სამეურნეო საქმიანობა, მხოლოდ მაშინ შეიძლება კანონდარღვევად ჩაითვალოს, თუ იგი გამომდინარეობს მუხლი 7-ს შინაარსიდან, კერძოდ, იმ ფაქტის დადგენიდან, რომ საავტომობილო საწვავის ბაზრის მონაწილე კორპორაციები სარეალიზაციო საქონელზე ადგენდა ფასებს და განსაზღვრავდა სავაჭრო პირობებს წინასწარ მიღწეული შეთანხმების საფუძველზე და არეობს ამის დამადასტურებელი რაიმე ხელსეკრულება, ან ხორციელდებოდა გადაწყვეტილებების მიღება და შეთანხმებული ქმედებები მათ შორის. ხოლო, როგორც ცნობილია ასეთი გარემოებები არ ყოფილა გამოვლენილი, არ არსებობს არცერთი შემთხვევა, ფაქტი, რომელიც ადასტურებს ამ ბაზარზე მოქმედი ეკონომიკური აგენტების შეთანხმებულ საქმიანობას. ამგვარად, კორპორაციების საქმიანობა უნდა შეფასდეს მუხლის შინაარსობრივი მახასიათებლებით და დაუშვებელია მისადმი საჯარიმო საწესდის მიყენების მიზნით გამოყენებული იქნას კონტესტიდან ამოგლეჯილი დებულებები.

იმისათვის, რომ დავრწმუნდეთ ჩვენი მოსაზრების სისწორეში, შევეცდები შინაარსობრივად განვიხილოთ მუხლი N7. მუხლი გვეუბნება, რომ შესაბამის ბაზარზე მოქმედი ეკონომიკურ აგენტებს ეკრძალებათ

ბათ დადოს ისეთი ხელშეკრულება ერთმანეთთან, ან შეთანხმებულად მიიღონ ისეთი გადაწყვეტილება ან განახორციელონ რაიმე ქმედება რომელიც მიზნად ისახავს ან რომლის შედეგია კონკურენციის შეზღუდვა. ამგვარად ამ მუხლის დარღვევა ხდება მაშინ, თუ არსებობს კონკურენციის შემზღუდავი ისეთი ხელშეკრულება, ან ეკონომიკურ აგენტთა ისეთი შეთანხმება ან გადაწყვეტილება, რომელის მიხედვითაც პირდაპირ დგინდება გასაყიდი ან შესასყიდი ფასი, ან წესდება რაიმე პირობები ვაჭრობის თაობაზე. ნებისმიერი მკითხველისათვის გასაგებია კანონის ტექსტის ამ მონაკვეთის მოთხოვნა. მაგრამ მისი სიღრმისეული ინტერპრეტაციისათვის მიზანშეწონილად მიგვაჩნია უფრო დეტალურად განვიხილოთ კანონის ის ტრმინოლოგია რომლებიც ბაზრის მონაწილეთა შორის ეკონომიკურ ურთიერთობათა მახასიათებლად გამოიყენება. ასეთი ტრმინები კი, რომლებიც თვით ამ კანონის მუხლი 3-ით განისაზღვრება შემდეგია, "ეკონომიკური აგენტები", "შესაბამისი ბაზარი" და "კონკურენცია". ამ ტრმინებში გარკვევა ჩვენი აზრით პასუხს გასცემს კანონისადმი წამოჭილ კითხვებს, რომლებიც ჩნდება მისი იურიდიული წაკითხვის დროს. მივყევთ თანმიმდევრულად:

-ეკონომიკური აგენტი, ცნობილი ცნებაა, იგი საერთაშორისო ეკონომიკურ პროცესებში ხშირად გამოიყენება და "ერთიან ეროვნულ ანგარიშთა სისტემა" რეკომენდაციის უწევს ეროვნულ სახელმწიფოებს გამოიყენონ იგი ბაზარზე მოქმედი ეკონომიკური სუბიექტების აღსანიშნავად. მაგრამ იგი მაკროეკონომიკური კატეგორიაა და დამახასიათებელია ღია საბაზრო ეკონომიკებისათვის. მაკროეკონომიკა იცნობს ოთხ ეკონომიკურ აგენტს. ესენია:

1.საოჯახო მეურნეობები (ინდივიდები, ან მათი ოჯახები), რომლებიც მოქმედებენ რესურსების მოპოვების და რეალიზაციის სფეროში,

2.ფირმები, რეგისტრირებული მეწარმეები, იურიდიული პირები,

3.სახელმწიფო, მისი ინსტიტუტები, რომლებზეც ბაზარზე გამოდიან როგორც მყიდველები და გამყიდველები,

3. უცხოური სახელმწიფოები.

აქედან გამომდინარე, როდესაც განვიხილავთ კონკურენტულ გარემოს, ბაზარს სადაც ხორციელდება კონკურენცია, ეკონომიკურ სუბიექტებად კანონი განიხილავს ეკონომიკურ აგენტებს, რითიც უშვებს უთანაბრო კონკურენტული ბრძოლის შესაძლებლობას და ამიტომ სახელმწიფოს ეკისრება მარეგულირებელი ფუნქცია. შესაბამისად, საქართველოს საავტომობილო საწვავის ბაზარზე მოქმედებს სამი ეკონომიკური აგენტი: სახელმწიფო, ფირმები და საოჯახო მეურნეობები, რომელთა შორისაც ერთეული ბაზრის მონაწილეა დ ასეთნაირად განხილული უნდა იყოს იურიდიული მსჯელობის დროს. ჩვენი აზრით, ტერმინის "ეკონომიკური აგენტი" თავისუფალი, ნებისმიერი აზრით გამოყენება, რასაც უშვებს საქართველოს მრავალი სახელმწიფო ინსტიტუცია დაუშვებელია.

-შესაბამისი ბაზარი. რას გულისხმობს კანონი, როდესაც ამ ტერმინს იყენებს. მოგეხსენებათ ბაზარი ურთულესი ეკონომიკური კატეგორიაა და მისი საყოველთაოდ მისაღები დეფინიცია არ არსებობს. მას როგორც წესი ეკონომიკური თეორიის სპეციალისტები განმარტავენ, როგორც ადგილს სადაც ერთმანეთს ხვდება მყიდველი და გამყიდველი, რის შედეგადაც ხდება მოცემული საქონლის და მომსახურების საზოგადოებრივი აღიარება მოცემულ საფასო სისტემაში. მიუხედავად ასეთი შედარებით მარტივი განმარტებისა, როგორც ეს გვხვდება ეკონომიკის სახელმძღვანელოებში, ბაზარი ურთულესი ეკონომიკური კატეგორიაა და ძნელად თუ იპოვით ორ ეკონომისტს, რომელთაც ერთგვარად ესმის ამ ურთულესი ფენომენის შინაარსი. შესაბამისად, საკითხები რომლებიც უკავშირდება ბაზრის ფუნქციონირებას დიდი სიფრთხილით უნდა იქნას განხილული და მათი იურიდიული ინტერპრეტაცია კი დაკავშირებულია მრავალ სირთულეთან. საქართველოს კანონმდებლობაში ეს პრობლემა რამდენადმე გათვალისწინებულია და კანონში კონკურენციის შესახებ საუბარია არა ბაზარზე, როგორც უზოგადეს ეკონომიკურ კატეგორიაზე, არამედ იურიდიულ პროცესში შემოდის მისი სპეციფიკური გამოვლინება, "შესაბამისი ბაზარი". ამგვარად სვსებით გასაგები მიზნების მიღწევის მიზნით კერძოდ, იმისათვის, რომ ხელი შეუწყოს ეკონომიკური აგენტების თავისუფალ კონკურენტულ პირობებში საქმიანობას კონკურენციის შესახებ კანონი გვთავაზობს, "შესაბამისი ბაზრის" დეფინიციას, რითაც განისაზღვრება ის სივრცე სადაც ხორციელდება ერთმანეთის კონკურენტი ეკონომიკური აგენტების სამენარმოეო საქმიანობა.

მართალია კანონმა კონკურენციის შესახებ შემოსაზღვრა, დააკონკრეტა ბაზრის ცნება, უწოდა მას "შესაბამისი ბაზარი", მაგრამ მისი წარმოდგენა რეალობაში და მისი მოქმედების არეალის განსაზღვრა არც, თუ მარტივი საქმეა. ჩვენც შემთხვევაშიც ანალოგიურ პრობლემასთან გვაქვს საქმე რაშიც იოლად დავრწმუნდებით, თუ გადახედავთ ნებისმიერი საკვლევი კომპანიის მოქმედების არალს. მაგალითად, "რომპეტროლ საქართველოს" შემოაქვს საავტომობილო სწავი საქართველოში ბათუმის პრტიდან, სადც ეს სანავი გადის საბაჟო პროცედურებს, ე.ი. სანამ საქონელი შემოვა "შესაბამის ბაზარზე" იგი მისი რეალიზატორები მკაცრ და დაინდებელ კონკურენტულ ბრძოლაში იმყოფებიან სხვა ბაზრის მონაწილეებთან, ეს კონკურენცია არის როგორც საფასო, და გამოიხატება სასურველი სარეალიზაციო ფასის დადგენით, ასევე არა საფასო, რომელიც უკავშირდება პროდუქციის წარმოებას, ტრანსპორტირებას, მომხმარებელამდე მიტანის რთულ პროცედურას და ა.შ. გარდა ამისა კორპორაციას შემოაქვს პროდუქცია და მას უშუალოდ მომხმარებელზე სარეალიზაციოდ გადასცემს პარტნიორებს საბითუმო ფასებით. დგება საბითუმო ფასის ფორმირები პრობლემა რომელიც უკავშირდება ბაზრის ამ სეგმენტზე კონკურენციას. ასეთი პრობლემები უამრავია. ეს ყველაფერი მე-

ტყველებს იმაზე, რომ ცნება "შესაბამისი ბაზარი" წინასწარ განსაზღვრული უნდ იყოს კანონით ან კანონქვემდებარე ნორმატივით, რათა თავიდან ავიცილოთ მოსალოდნელიშეცდომები.

ასევე მნიშვნელოვანია, რომ დაზუსტდეს კონკურენციის კანონის მე-3 მუხლის ზ) პუნქტში გადმოცემული აზრის შინაარსი. კერძოდ მეტი ყურადღება მიექცეს ისეთ მნიშვნელოვან მომენტს ამ ცნების გაგებისათვის, როგორიცაა შესაბამისი ბაზრის საზღვრების დადგენა. კანონი პირდაპირ მიუთითებს, რომ შესაბამისი ბაზრების "საზღვრები დგინდება საქონლის/მომსახურების შეძენის ეკონომიკური შესაძლებლობებისა და მიზნშენონილობის გათვალისწინებით." თუ ასეთი თვალსაზრისით განვიხილავთ იმ კომპანიებს, რომლებსაც ადანაშაულებს კონკურენციის დარღვევაში სააგენტო, როგორ იქნება შესაბამისი ბაზარი ვთქვათ, "სოკარისათვის", რომელიც თავის ეკონომიკური შესაძლებლობიდან გამომდინარე მიზანშენონილად მიიჩნევს საავტომობილო სანავი აზერბაიჯანიდან შემოიტანოს და "რომპეტროლ საქართველოსათვის" რომელსა სანავს საქართველოში, ასევე თავისი შესაძლებლობებიდან გამომდინარე, შავი ზღვის პორტებიდან შემოიტანს. ასევე შეიძლება ვისაუბროთ სხვა კომპანიებზეც.

-კონკურენცია, ასევე წინასწარ დასადგენი იყო ცნება კონკურენცია, რომელიც ეკონომიკურ თეორიაში უფრო რთულად არის გააზრებული. კანონი კონკურენციის შესახებ ამ ცნებას განმარტავს, როგორც მეტოქეობას ეკონომიკურ აგენტებს შორის, და იქვე დგება საკითხი, რას ნიშნავს ეს ტერმინი "მეტოქეობა", გულისხმობს იგი უცნობ პირებს, თუ მხოლოდ გარკვეული კონტრაგენტების ურთიერთობების სახით ვლინდება ბაზარზე. მაგალითად არსებობს დარგთაშორისი კონკურენციის ცნება, რომელიც გულისხმობს თავისუფალი ფულადი ერთაშლის დაბანდების ეფექტიანობას. ამ თვალსაზრისით ნებისმიერი სფეროში მოღვაწე ადამიანი არის სხვა პირის კონკურენტი, რადგან ისინი ცდილობენ სარფიანად დააბანდონ საკუთარი კაპიტალი. მიუხედავად იმისა, რომ კონკურენციის ცნება აღნიშნულ კანონში განმარტებულია მარტივად, ყველსათვის გასაგებად, იგი მაინც ვერ ხსნის დაინტერესებული პირებისათვის ამ მოვლენის შინაგან არსს, რადგან სხვა საკანონმდებლო აქტებში კანონმდებელი იძულებული იყო მოეცა კონკურენციის სხვაგვარი ინტერპრეტაცია, მაგალითად სამოქალაქო კოდექსის 613 მუხლი ცნება ლოიალური კონკურენციის შინაარსს გვიხსნის. ამგვარად ვხედავთ, რომ კონკურენცია, როგორც რთული ეკონომიკური მოვლენა მოითხოვდა უფრო საფუძვლიან განმარტებას, რათა კანონის დებულებებით ხელმძღვანელობის დროს არ წაუნყდომოდით სირთულეებს. არ გამოენვია მისი ორმაგი სტანდარტის ფორმირების რეალობა, როდესაც სახელმწიფო ინსტიტუტი მას განსხვავებულად კითხულობს ვიდრე ეკონომიკური აგენტები.

როგორც დავინახეთ, კონკურენციის კანონის

სამი ფუნდამენტალური ხასიათის "კანონქმნადი" ტერმინის განსაზღვრულობათა მიხედვით, შეუძლებელია რომელიმე ცალკე აღებული მოვაჭრე დადანაშაულებული იქნას მონოპოლიურ ზეწოლაზე. რადგან ისინი შინაარსბლივად არ გვევლინებიან ეკონომიკურ აგენტად და ამავე დროს არ მოქმედებენ შესაბამის ბაზარზე. კანონმდებლობის ეს შინაარსობლივი მხარე დასაძლევია, რადგანაც მომავალშიც შექმნის ამ მიმართულებით პრობლემებს და სასამართლოს გაუჭირდება იმსჯელოს საბაზრო მონოპოლიებსა და კონკურენციის დარღვევებზე.

აღნიშნული საკითხის აქტუალობა განაპირობა ჩვენი ქვეყნის 2017 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის ფორმირების საკითხმაც. ის გარემოება, რომ საქართველოს საავტომობილო სანჯავის ბაზარზე მოქმედი იმპორტიორები იმის გამო რომ მათი პროდუქცია საბიუჯეტო გადასახადებით იბეგრება საზღვარზე, პროდუქციის სემოტანის დროს ქმნის ახალ გარემოებს, რაც სემდგომში დაკავშირებული იქნება ბაზარზე მათ მდგომარეობასთან და შეიქმნება თავისუფალი კონკურენციის შემზღუდავი პირობები, რომლის დაზღვევაც დრეს არსებული ჩვენი კანონმდებლობით გართულდება. შესაბამისად აუცილებელია ბიუჯეტის განხილვის დროს მსჯელობის საგანი გახდეს სხვა ეკონომიკური კანონებიც, რათა მათი ცალკეული დებულებები ერთმანეთთან საკმარის კორესპოდენტულობაში მოვიდეს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. დიმიტრი უზნაძე, განწყობის ფსიქოლოგია, "საქართველოს მაცნე". 2009
2. Конрад Лоренц. Восем смертных грехов цивилизованного человека. М.
3. Д. Канеман, Думаи медленно действуи бистро. М.
4. Моише Зыльберг, Закон и Этика. М. 2014 ნაშრომი მოძიებულია ჰუმერის ინტერნეტბიბლიოთეკაში
5. Мишель Фуко, Надзырать и наказывать. Рождение тюрьмы. М. 1999
6. Гэри Беккер, Экономический анализ и человеческие поведения. М. 1993
7. Рональд Коуз, Фирма рынок и право М. 1994. ISBN 5-86461-131-6
8. Эрмеиа Бентам, Теория наказаний и наград. 1811. ISBN 5-86004-166-7
9. Карл Попер, Открытое общество и его враги. М. 1993
10. საქართველოს "საგადასახადო კოდექსი".
11. საქართველოს "კონკურენციის კანონი".
12. საქართველოს "სამოქალაქო კოდექსი".